

- 1. man as animal
- 2. animal as man

הקדמת מענדעלע מוכר־ספרים

אמר מענדעלע מוכר־ספרים, זאגט מענדעלע מוכר־ספרים: געלויבט איז דער בורא, וואָס נאָכדעם, ווי ער האָט באַשאַפֿן די גאַנץ גרויסע וועלט, האָט ער זיך מיישב געווען מיט דער פּמליא מלאכים אין הימל און צום לעצט גע־מאַכט אַ קליין וועלטעלע, דאָס מיינט מען דעם מענטשן, וואָס ער הייסט „עולם קטן“, ווייל דאָס מענטשל, ווי איר קוקט אים אָן, האָט אין זיך אַלע מיני ברואים און באַשעפעניש. איר געפינט אין אים אַלערליי ווילדע חיות, אויך פאַרשיידענע מיני בהמות; איר געפינט אין אים אַ יאָשטשערקע, אַ פּיאָווקע, אַ שפּאַניש פּליג, אַ פּרייס וכדומה אַזעלכע שלעק, אַזעלכע מיני שרצים; איר געפינט אין אים אַפּילו אויך אַ רוח, אַ שוואַרץ יאָר, אַ שטן, אַ מקטרג, אַ לץ, אַ שונא־ישראל, וכדומה אַזעלכע מוזיקים, מחבלים, אַנשיקענישן; איר זעט אין אים אויך וואונדערלעכע סצענעס; ווי אַ קאַץ, אַ שטייגער, שפּילט זיך מיט דער מוזיק; ווי אַ טכויך קאַפּט זיך אַריין אין אַ שטייג מיט עופות און דרייט זיי נעבעך אַפּ די קעפּ; ווי מאַלפעס קרימען יענעם נאָך אַלצדינג, וואָס ער טוט; ווי אַ הונט סלוושעט, דרייט דעם וויידל פאַר אַיטלעכן, וואָס וואַרפט אים אונטער אַ שטיקל ברויט; ווי אַ שפּין פאַרנאַרט צו זיך אַ פּליג, פאַר־פּלאַנטערט, פאַרשפּאַרט זי און נאָגט זי אויס; ווי קאַמאַרן פּליען עמעצן נאָך און זשוזשען אים אָן פּולע אויערן, וכדומה נאָך אַזעלכע משונה וואונדערלעכע זאַכן. אַיך בין עס אַבער נישט אויסן געלויבט איז זיין ליבער נאָמען, וואָס זעט צו שווינגדיק אַלצדינג, וואָס אין דעם דאָזיקן „קליין וועלטעלע“ גייט פּיר און שלאָגט מיט אים פאַרט נישט קיין כּפרות; וואָס דערלענגערט זיין צאָרן, פאַרטראַגט די עבירות און טוט גרויס חסד מיט דעם זינדיקן מענטשן, אַיך בין דאָ אויסן צו דערציילן די גרויסע גענאַד, וואָס השׁם־יתברך האָט אויך מיט מיר, אַרעמען בעל־עבירה, געטאַן, נאָכדעם אַז ער האָט מיך פּריער אַביסל געשטראַפּט.

רבותי, הפּערדל שלי מת! מיין פּערדל, רבותים, איז געפּגרט, מיין געטריי פּערדל, וואָס כל ימיו, דאָס גאַנצע לעבן זיינס, איז עס געווען אין דער עבודה.

man's animalistic nature

intimate: everyone cares & knows historically

life of a chapman

געדינט געטריי און נישט געוואוסט מער ווי אונזערע ספרים; וואָס איז געווען אַ מפורסם, אַ בקי אין אַלע וועגן, אַ גרויסער בעל־זכרון, וואו ערגעץ אַ קרעטשמע; וואָס איז מיט מיר אויסגעפאַרן כמעט בכל תפוצות ישראל, צווישן די אַלע יידישע קהילות, און איז געווען אומעטום באקאנט — זי פּערדל, אַט דאָס פּערדל, הלך למיתה — האָט אַ מיתה משונה איינגענומען ל״ג בעומר אין גלופסק; עס איז מיר אַ ווייטיק צו זאָגן, נאָר אַרעם איז נישט קיין שאַנד, עס איז נעבעך געפּגרט פאַר הונגער, זיין עסן איז געוויינטלעך געווען אַביסל סיטשקע, אַ מאַל עטלעכע דאַרע שטיקלעך ברויט, וואָס איך פּלעג אַוועקקויפּן ביי אַרעמעלייט מיט טאַרבעס, אַז אַך און וויי דעם פּערדל, וואָס עס פּאַלט אַריין צו אַ יידישן מוכר־ספרים! שלעפּן שלעפּט זיך עס שטענדיק אַרויס און האַרעוועט אפּשר נאָך מער פּון יענע, וואָס פּירן שווערע סחורה, און עסן אַבער עסט עס נעבעך מכות, אַ יידישער מוכר־ספרים האָט אַליין מכות זאָגט צו עסן און פּגרט מיט זיין ווייב און קינדער צען מאַל אין טאָג פאַר הונגער! אַיך בין עס אַבער נישט אויסן השׁם־יתברך האָט מיך נעבעך גע־שטראַפּט, אַיך בין געבליבן אָן אַ פּערדל, קויפּן אַן אַנדערס האָב איך נישט געהאַט פאַר עפעס, און דאָ באַדאַרף מען פאַרן אויף ירידין, עס איז מיר געווען זייער שלעכט.

- און ווי איר זיין מיר אַזוי פאַרזאָרגט, קומט אַריין איינער, מיינער אַ באַ־קאַנטער, גייט צו גלייך צו מיר און רופּט זיך אָן:
- רב מענדעלע, איר וועט קויפּן אַ קליאַטשע?
- איך וואָלט אַוודאי געקויפּט, — ענטפּער איך מיט אַ קרעכץ, — נאָר וואו נעמט מען די קאַץ?
- עט, — מאַכט ער, — נישקשה! איר וועט נישט באַדאַרפּן אַצינד געבן אַ גראַשן, עס קען אפּשר נאָך מעגלעך זיין, מען זאָל אַיך נאָך עפעס אויסלייען, מען ווייסט, נישקשה, אַז איר זענט אָן ערלעכער מאַן.
- אויב אַזוי, — זאָג איך צו אים, — קויף איך די קליאַטשע זייער גערן, טאַקע באַלד אָן שהיות, קומט, זייט מוחל, לאַמיר גיין די סחורה אַנקוקן.
- איר פאַרשפּאַרט צו גיין, — רופּט ער זיך אָן, — איך האָב די קליאַטשע דאָ, טאַקע ביי מיר.
- וואָס הייסט, איר האָט זי דאָ? — פּרעג איך אים פאַרוואונדערט.
- דאָ, טאַקע ביי מיר אונטער דעם מאַנטל, — ענטפּערט ער מיט אַ שמייעלעך.
- איר לאַכט פּון מיר, רב קרוב! — זאָג איך צו אים מיט פאַרדראָס, —
- געפינט איך אָן אַנדערן, פּון וועמען צו לאַכן, קאַטאַוועס גייט מיר אַצינד נישט אין קאַפּ.

הקדמת מנדלי מוכר־ספרים

אמר מנדלי מוכר ספרים: יתברך הבורא, שלאחר שיצר את העולם הגדול נמלך בפמליה שלו וברא לאחרונה, עולם קטנטן, כלומר את האדם הקרוי „עולם קטן“; כי האדם, כפי שאתם רואים אותו, כולל בתוכו את כל הברואים והיצורים, אתם מוצאים בו כל מיני חית־אָרץ, גם בהמות שונות, אתם מוצאים בו לְטָאָה, עֲלוּקָה, זָכוּב דַאספּוּיִן, חֲפוּשִׁית וּכְיוּצָא בהן טורעניות, כל השרצים למיניהם, אתם מוצאים בו אפילו רוח, שד, שטן, מקטרג, לץ, שונא ישראל וכיוצא בהם מוזיקים, מחבלים, משלחת מלאכים רעים; אתם רואים בו גם מחזות מפליאים: כיצד החתול, למשל, משחק בעכבר; כיצד מתגנב חולד לתוך לול של עופות ומולק, לא עליכם, את ראשיהם; כיצד מחקים הקופים כל מה שעושה פלוני; כיצד „משמש“ הכלב ומכשכש בזנבו בפני כל אדם הורק לו טת לחם; כיצד אורב עכביש לזבוב, לוכדו ברשתו ומוצץ את לשדו; כיצד פורחים יתושים אחרי אדם ומחרישים אותו בזמזומם — ועוד רברים משונים ומפליאים מעין אלה, אבל אין זה מעניני, ישתבח היוצר, ברוך הוא, הרואה מתוך שתיקה את כל הנעשה באותו „עולם קטן“ ובכל זאת אינו משמידו, המאריך אפו, נושא עוון ופשע ועושה חסד רב עם האדם החוטא, אני מתכוון לספר על החסדים המרובים שעשה השיי אתי, בעל־עברה מספן, אחרי שנעשתי קמעה קודם לכן.

רבותי, סוסתי מתה! סוסתי הנאמנה, אשר כל ימיה שימשה בעבודה, אשר עבדה באמונה ולא ידעה שום דבר חוץ מן הספרים שלנו, שהיתה מפורסמת, בקיאה בכל חדרכים, בעלת זכרון נפלא לזכור כל בית־מרוח איתו; שהסיעתני כמעט בכל תפוצות ישראל, בכל קהילות היהודים, ותימה ידועה לשם בכל מקום — זו הסוסה הלכה למיתה — מתה מיתה משונה, בליג בעומר, בכסלון; לבי עלי צני מדי אדבר, אבל העניות אינה חרפה: סוסתי נוצה, לא עליכם, ברעב, מאכלה היה כרגיל קצת קש ונבבא, ולעמים תתות לחם נוקשה שהייתי קונה אצל עניים המתחזרים על הפתחים בילקוטיהם, אוי לה לסוסה שנפלה בידי מוכר־ספרים יהודי! היא נסחבת תמיד ועובדת בפרך אולי עוד יותר מאותן סוסות המובילות סחורה יקרה, ואוכלת — לא עליכם — מכות; מוכר־ספרים יהודי הוא עצמו אין לו מה לאכול והוא גוזע ברעב עם אשתו ובניו עשר מעמים ביום! אבל אין זה מעניני, גַרְה יצאה מלפני השיי ונשארת בלי סוסה, לקנות אחרת לא השיגה ידי, ולירידין צריך לנסוע — רע ומר היה לי מאד, וכשאני יושב כך, שקוע בדאגות, נכנס אחד ממכרי, נגש ישר אלי ואומר:

- רבי מנדלי, יקנה סוסה?
- ודאי שהייתי קונה, עונה אני מתוך גניחה, אבל הכסף מאין יקצא?
- אַט, משיב הוא, אין דבר! לא יצטרך לסלק עכשיו פרוטה, יִכְנֵן אפילו שילוו לו משתו, ידוע שאדם ישר הוא.
- אם כן, משיב אני, אקנה את הסוסה בחפץ לב, ומיד, בלי שהיות, נלך, במטותא, לשים עין על הסחורה.
- לילך לא מיבעי, אומר הוא, הסוסה כאן אתי ממש.
- מה פירוש „כאן“? — שואל אני בתמיהה.
- כאן, בכנף בגדי — הוא משיב בחיוך.
- צחוק הוא עושה לי, רבי קרוב! — אומר אני לו מתוך רוגז, — ימצא לו מטרה אחרת להצי לעגו, מוחי אינו קולט כעת בדיחות.

ridiculous transaction: received an almost unusable MS instead of a decrepit horse!

